
הצעה לפתרון בחינת הבגרות בתנ"ך
מועד חורף תשע"ה 2015

סמל שאלון: 1205

הפתרון נכתב על ידי הדס חיה-הלוי
וחסיה ויזל
מצוות מורי רשת החינוך אנקורי

שאלה 1- היסטוריוגרפיה

א.

- (1) אחאב ביקש מנבות היזרעאלי לרכוש את כרמו, נחלת אבותיו, כדי שיוכל להפוך אותו לגן ירק משום שהוא קרוב לארמונו ביזרעאל.
- (2) איזבל, אשתו של אחאב, סייעה לו להשיג את הכרם וכן הזקנים שביצעו את בקשתה.

פס' 7: "...אני אתן לך את כרם נבות היזרעאלי" (דברי איזבל)

פס' 11: "ויעשו אנשי עירו הזקנים והחורים אשר היושבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל כאשר כתוב בספרים אשר שלחה אליהם".

ניתן לכתוב גם את "שני בני הבליעל" שהעידו נגד נבות.

ב.

(1) אחאב היה מתוסכל ועצוב "ויבוא אחאב אל ביתו סר וזעף..." (פס' 4), הוא סיפר לאיזבל אשתו את מהלך העניינים. התנהגותו פסיבית. לעומתו איזבל אקטיבית, היא דורשת ממנו לחזור ולאכול והיא תלמד אותו איך להיות מלך וגם תתן לו את הכרם שכה רצה. מיד לאחר מכן היא פונה לזקנים ודורשת ואף מקבלת את מבוקשה.

(2) איזבל היא בת מלך צידון, המלך במקום מוצאה הוא כל יכול ועל פיו ישק דבר. המלך שולט שלטון אבסולוטי ולכן היא פועלת בנמרצות ובכל הדרכים הלא כשרות כדי להשיג את מבוקשו של בעלה, מלך ישראל. לעומת זאת, חוק המלך בדברים י"ז 18-20 מגביל את המלך הישראלי שמעליו קיים האל שדורש ממנו לקיים את מצוות התורה ואת החוקים (כולל כמובן החוק שאוסר למכור נחלת אבות).

(1) המספר מביע ביקורת נגד הזקנים והחורים שעושים כמצוות איזבל "ויעשו אנשי עירו הזקנים והחורים אשר היושבים בעירו כאשר שלחה אליהם איזבל כאשר כתוב בספרים אשר שלחה אליהם" (פס' 11), בכך שקיימת חזרה על הביטוי "אשר שלחה אליהם" כדי להדגיש שהם מתנהגים כמו בובות שעושות את דברה של איזבל ואין להם שיקול דעת משל עצמם. הם מסכימים להפליל את נבות למרות שהוא חף מפשע. פס' 14 מהווה הוכחה נוספת שהזקנים ידעו שמדובר באיזבל החותמת בחותמות המלך ובכל זאת הם עושים כדברה "וישלחו אל איזבל לאמר סוקל נבות וימות", ועל כך הביקורת של המספר.

(2) הביקורת של המספר על הזקנים והחורים מוצדקת מצד אחד מאחר והם אמורים לא להסכים לצו ששולחת אליהם איזבל למרות שחתמה בחותמת המלך. הם אמורים להתנגד לשימוש אלים ולא מוצדק בשררה. מצד שני, הזקנים והחורים לא מסוגלים להלחם באיזבל משום שהיא עושה בממלכת ישראל כרצונה, המלך מאפשר לה זאת ואת כל מתנגדיה (נביאי ה' או אליהו) היא הורגת או מאיימת עליהם באופן חד משמעי.

(1) האדם הראשון מסיר מעליו אחריות למעשיו אחרי שנתפס על ידי האל אוכל מפרי עץ הדעת ומאשים את האשה " וַיֹּאמֶר, הָאֵדָם: הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי, הִוא נָתַתָּה-לִּי מִן-הָעֵץ וְאָכַל".

(2) אחאב היה יכול לומר שהוא לא רצח את נבות מאחר ומי שעשתה זאת היא איזבל. אין ביסוס לטענה זו מאחר והוא נתן לאיזבל להשתמש בחותמות המלך "ותכתוב ספרים בשם אחאב ותחתום בחותמו..."(8), הוא אפשר לה לעשות כרצונה, "...ותאמר אליו איזבל אשתו, אתה עתה תעשה מלוכה על ישראל, קום אכול לחם ויטב לבך, אני אתן לך את כרם נבות היזרעאלי"(7), לא שאל שאלות מיותרות בנוגע לכרם שירש "ויהי כשמוע אחאב כי מת נבות ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות היזרעאלי לרשתו"(16) ורץ מיד כדי לרשת אותו.

חלק 2 - חוכמה

א. קוהלת טוען שגורלו של האדם אינו נתון בידי, טענה זו באה לידי ביטוי בפסוק 15: "מה שהיה כבר הוא ואשר להיות כבר היה..." הגורל קבוע מראש ולא ניתן לשנותו. ראייה נוספת נמצאת בפסוק 20: "הכל הולך אל מקום אחד הכל היה מן העפר והכל שבאל העפר" קוהלת אומר שכולם, בני האדם וחיות, שבים אל האדמה בדיוק באותו האופן. מי שקובע זאת הוא האל ואין לאדם שליטה על כך.

ב.

(1) פסוק 16 אומר שבמציאות הרשע מנצח, במקום שבו צריך להיות צדק יש רשע, פסוק 17 מנחם את האדם בכך שהצדיק והרשע יעמדו בסופו של דבר למשפט בפני האל, וגם אם יקח זמן האל בסופו של דבר ישפוט נכון ובצדק והאלוהים יעניש את הרשע.

(2) בפסוקים 18-19 כתוב שבני האדם לא שונים מבהמות כי עובדה שבסופו של דבר הם מתים באותו האופן. בני האדם מאמינים כי האל ברר אותם, נתן להם יחוד משאר הברואים אך אין הבדל בסופו של דבר ביניהם לבין הבהמות. על סמך הכתוב כאן אפשר לראות בפסוק 17 אירוניה כי הציפיה היא להבדל בין רשע לצדיק, אך לפי הפסוקים הבאים אם אין הבדל בין אדם לבהמה אז ברור שאין הבדל בין צדיק לרשע.

ג.

(1) קוהלת מסיק שאין יתרון לאדם על הבהמה "כמות זה כן מות זה, ורוח אחד לכל" פס' 19, גם האדם וגם הבהמה מתים באותו אופן, שבים אל האדמה.

(2) פסוק 21 מחזק את המסקנה העולה מפסוק 19 והיא שאין הבדל בין האדם לבהמה מאחר והפסוק שואל "מי יודע רוח בני האדם, העולה היא למעלה? ורוח הבהמה היורדת היא למטה בארץ?" כלומר, אי אפשר לדעת אם אחרי מותו של האדם רוחו עולה למעלה, לשמים, ורוח החיה יורדת למטה, לאדמה. מאחר שאף אחד לא יודע אזי המסקנה בפס' 19 נכונה. אין ייחודיות לאדם.

.ד.

(1) העצה של קוהלת בפסוק 22 היא שהאדם צריך להנות בעולם ממעשיו בהווה. האדם לא יודע מה יקרה אחרי מותו ולכן עליו להנות כאן ועכשיו.

(2) לדעתי פסוק 22 כתוב בנימה אופטימית : העתיד כל כך מדכא שהאדם חייב לשמוח בהווה. כל עוד האדם חי ופועל עליו להנות . לא לחשוב על מה שלא ידוע לו. על העתיד. יש כאן ראייה אופטימית שגורמת לאדם להנות מחייו העכשוויים ולא להתייאש ולהכנס למרה שחורה.

חלק 3 – חוק

א. שלוש התופעות שליוו את התגלות האל בסיני הם : הר בוער באש, אלוהים מדבר אליהם מתוך האש, קול שופר.

ב.

(1) בשמות כ' פסוק 15 כתוב : "...וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק". העם פוחד מהמראות והקולות הבוקעים מן ההר ומתרחק.

(2) הכתוב בשמות מבליט את מעמדו של משה בכך שהעם מבקש ממנו להיות המתווך בינם לבין האל. הם מסמיכים את משה להיות איש הקשר בינם לבין האל. משה יכול להיות בקשר עם האל ועם העם.

ג. הקשר בין הכתוב בדברים ה' 8 , איסור על בניית פסלים לבין דברי האל אל העם בפסוק 12 שהם שומעים את קולו ולא רואים אותו, הוא קשר של סיבה ותוצאה. האל אוסר עליהם לבנות פסל מדמותו זאת התוצאה מכך שהוא נגלה אליהם בקולו בלבד.

.ד

- (1) האיסור בפסוק 18 הוא לא לחמוד . הקושי לקיים איסור זה הוא שמדובר במחשבות האדם ולכן לא ניתן לאכוף אותו.
- (2) תשובה אחת אפשרית לאיסור זה הוא שהמחשבה גוררת את המעשים. אדם שחומד במחשבתו יכול לתרגם זאת לגניבה ואפילו לרצח כדי לקבל את מבוקשו. ראו דבריו של רש"י "העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה".

חלק 4

.א

- (1) החזרה "וירא ה' כי טוב" מדגישה את ההרמוניה בבריאה. הבריאה בפרק א' מאופיינת בהרמוניה וב"סוף מעשה במחשבה תחילה". האמירה מדגישה את הרעיונות הללו.
- (2) " וַיְהִי־עֶרְבַּ וַיְהִי־בֹקֶר" – צירוף מילים זה מדגיש את המבנה של הבריאה בהיבט הזמן- ערב מוביל לבוקר. הבריאה מאופיינת בסדר ובארגון הן מבחינת האופן והן מבחינת מסגרת הזמן.

ב. המשפט " וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתְּנַיִם הַגְּדֹלִים" מבטא דה-מיתולוגיזציה מפני שבבסיסו מלחמה במיתוס- תפקידה של הדה-מיתולוגיזציה הוא לשלול סיפורי ראשית של עמי הסביבה. תיהמאת, אלת המים המלוחים מהפנתאון הבבלי, נעזרה במלחמתה במורדך בתנינים. בכך שהמקרא טוען שה' הוא זה שברא את התנינים ישנה מלחמה במיתוס וניסיון לשלול יסודות ממנו.

(1) על פי שני הכתובים מעמד האדם בעולם הוא נעלה. בבראשית א' 26-28 מתואר כי האדם הוא מלך העולם, תפקידו לשלוט בעולם ולוודא כי הארגון והסדר שולטים בו. האדם נדרש לפרות ולרבות על פני כל הארץ ולרדות בדגת היפ ובעוף השמיים. כלומר האדם הוא נזר הבריאה והבריאה כולה כוונה אל בריאתו. בפסוק מתהילים מתואר כי ההבדל בין האדם לאל הוא קטן "וַתַּחַסְרְהוּ מְעַט, מֵאַלֹהִים" (תהילים ח', 6) עניין שהופך את האדם לבריאה המתוחכמת ביותר והנעלה ביותר בטבע, שהרי, כמעט אלוהים הוא.

(2) בתהילים ח' 4-5 מתוארת תפיסה שונה מזו של פסוקים 6-9, ובבראשית א' 26-28 - קטנות האדם אל מול גדולת האל. האדם הוא זה שרואה כמה בריאותיו של ה' אדירות "מַעֲשֵׂה אֲצַבְעֹתַיִךְ - יָרַח וְכוֹכָבִים, אֲשֶׁר כּוֹנְנֹתָהּ" - ה' עושה באצבעותיו את גרמי השמיים האדירים. פסוק 5 ממשיך רעיון זה "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו", האדם הוא קטן ומשורר תהילים תוהה על חשיבותו לעומת האל. פסוקים אלו באים בניגוד גמור לבראשית א' 26-28 בהם נראה כי האדם הוא שמתמנה לאחראי על הבריאה המופלאה. בתהילים ח' 6-9 שוב מתואר האדם כיצור נעלה שכל חי מצוי תחתיו "תִּמְשִׁילֶהוּ, בְּמַעֲשֵׂי יְדֶיךָ".

(1) התמונה האידיאלית המצטיירת בפסוקים אלו מתוארת דרך שרשרת המזון. בבריאה הברואים השונים אוכלים רק מזון מן הצומח ולא אוכלים מן החי. כלומר החיות השונות לא נדרשות להיות אויבות האחת לשנייה בשל הצורך הבסיסי- מזון ועל כן ההרמוניה בעולם נשמרת.

(2) לדעת שד"ל המסקנה המוטעית היא שאם אלוהים אפשר אכילה מן הצומח, אזי הוא אסר אכילה מן החי. לא כך הדבר. לדעת שד"ל מבנה גופו של האדם- טבעו, הרכבו, וצורת שיניו נבראו ע"י ה' כך שיתאימו לאכילת הבשר ולכן אכילת הבשר הייתה מותרת לאדם כבר בבריאתו.

שאלה 5

א.

- (1) השלב בו לוט יכול היה להבין שאורחיו הם מלאכים הוא מיד כאשר האורחים שלחו את ידם, הביאו את לוט אליהם וסגרו עליהם את הדלת, והכו את האנשים בסנוורים. מעשה זה חורג מדרך הטבע ומלאכים יכולים לעשותו "וישלחו האנשים את-ידם, ויביאו את-לוט אליהם הביתה; ואת-הדלת, סגרו. " ואת-האנשים אשר-פתח הבית, הכו בסנוורים..." (פסוקים 10+11).
- (2) התפקידים של המלאכים בסיפור:

- לבקש מלוט להוציא מהעיר את כל מי שחשוב לו "עד מי-לך פה" (12).
- לבשר על חורבן העיר- "כי-משחתים אנחנו, את-המקום הזה" (13).

ב.

- (1) חתניו של לוט חשבו אותו למתעתע בהם "ויהי כמצחק, בעיני חתניו" (2) נוח לטעון כי חתניו של לוט עוררו בו ספקות משום שלוט התמהמה כלומר התעכב ביציאה מן העיר "ויתמהמה--ויחזיקו האנשים בידו וביד-אשתו" (16).

- ג. הביטוי "צדיק אחד בסדום" המתאר את מצבו של לוט בסדום לא מתאים ללוט. לוט אולי היה טוב יותר מאנשי סדום, וכמו אתגר את מאפייניו ומנהגיו של המקום, אך התואר "צדיק" רחוק מלתאר את התנהלותו בעיקר מול בנותיו. לוט אתגר את מנהגי המקום ולא הוציא את אורחיו לאנשי לוט כפי שבקשו אך מיהר להוציא את בנותיו הבתולות אליהם מבלי להסס לרגע "הנה-נא לי שתי בנות, אשר לא-נדעו איש-- אוציאה-נא אתהן אליכם, ועשו להן פטוב בעיניכם; רק לאנשים האל, אל-תעשו דבר..." (8).

ד. רש"י בפירושו מתייחס לדמיון הרב בין לוט ומעשיו לבין אנשי המקום ומעשיהם. לטענתו של רש"י ה' העמיד טובה לאברהם ולכן לוט ניצל. לוט לא ראוי ולא רשאי לראות בפורענות המקום כי חטא עם בני המקום "וַיְהִי, בְּשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת-עָרֵי הַכְּפָר, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים, אֶת-אַבְרָהָם; וַיִּשְׁלַח אֶת-לוֹט, מֵתוֹךְ הַהֶפְכָּה..." (29). רשב"ם בפירושו התייחס לכך שמסוכן לו לאדם לראות את מעשי האל שהרי נאמר בשופטים "וַיֹּאמֶר מְנוּחַ אֶל-אֲשֶׁתוֹ, מוֹת נָמוֹת: כִּי אֱלֹהִים, רָאִינוּ. " (שופטים יג', כב'). לדעת רשב"ם מסוכן לו, ללוט, להביט במעשי האל ובמעשי מלאכיו ולכן נאסר עליו הדבר. לרעה, אשתו של לוט, שהביטה לאחור, הפכה נציב מלח. "וַיִּהְיֶה, הַמָּטִיר עַל-סֹדֶם וְעַל-עַמֹּרָה--גְּפָרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה, מִן-הַשָּׁמַיִם. כֹּה וַיְהִי: אֶת-הָעָרִים הָאֵל, וְאֵת כָּל-הַכְּפָר, וְאֵת כָּל-יֹשְׁבֵי הָעָרִים... וַתִּבֶט אֲשֶׁתוֹ, מֵאַחֲרָיו; וַתִּהְיֶה, נְצִיב מֶלֶח. " (26-24).

פרק שני - קטע שלא נלמד

6. על פי פסוקים 4-6 שאול נזקק לתשובה מאת ה' משום שפלישתים נקבצו עליו ונכנסו בליבו פחד וחרדה "וירא שאול את מחנה פלישתים וירא ויחרד ליבו מאוד" (5). תשובת ה' שנתקלה מפי שאול היא שישראל ינגף אל מול פלשתים כבר למחרת, הוא ובניו וימותו, והמלוכה תנתן לדוד "ויקרע ה' את הממלכה מידך ויתנה לרעך לדוד..." , "ויתן ה' גם את ישראל עמך ביד פלישתים ומחר אתה ובנך עמי..." (19).

7.

א. אמצעי זהירות בו נקט שאול- לבישת בגדים אחרים. "ויתחפש שאול וילבש בגדים אחרים" (פסוק 8)

ב. שאול שכנע את בעלת האוב לענות לו בכך שהבטיח לה סודיות מוחלטת ואף נשבע לה שלא יקרה לה משהו בשל הדבר "חי ה' אם יקרד עון בדבר הזה."

8. מעשה ההעלאה ברוב אינו מעשה של אחיזת עיניים משום שבמהלכו התגלה לבעלת האוב כי האיש המחופש שלפניה הינו שאול, מלך ישראל, שאסר על ההעלאה באוב.

9. המדרש חושף את דו פרצופיותו של שאול בפרק, שהרי מחד גיסא ביקש להסיר את האובות והידעונים, ומאידך גיסא, ביקש לו לעצמו בעלת אוב שתפתור לו מצוקה נפשית. המדרש משווה בין שאול לבין מלך אחר- שאול הסיר את האובות וביקש בעלת אוב, ואילו המלך במדרש ביקש לשחוט תרנגולים ואח"כ ביקש לו תרנגול אחד שיקרא.